

Marcysiak, Małgorzata

"Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX w. : profesorowie warszawskiej medycyny połowy XX wieku (lata 1944-1950)", pod red. Bożena Urbanek, Warszawa 2004-2005 : [recenzja]

Medycyna Nowożytna 13/1 - 2, 191-193

2006

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku. Profesorowie warszawskiej medycyny połowy XX wieku (lata 1944–1950), pod red. Bożeny Urbanek, Warszawa 2004–2005, Wydawnictwo IHN PAN, t. III, z. 2, ss. 246.

Na przełomie 2004–2005 ukazał się kolejny, specjalny zeszyt *Słownika biograficznego polskich nauk medycznych XX wieku*, poświęcony profesorom warszawskiej medycyny, inicjatorom utworzenia wydziałów medycznych, w latach 1944–1950, wydany w 60 rocznicę reaktywowania pierwszego wydziału.

Przygotowany został staraniem Akademii Medycznej w Warszawie i Instytutu Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk pod redakcją doc. dr hab. Bożeny Urbanek. Autorami biogramów są: Hanna Bojczuk, Jerzy Janiuk, Izabela Kachocka, Anna Marek, Monika Mazurek, Magdalena Paciorek, Jacek Persa, Agnieszka Toczyłowska oraz Michał Troszyński.

Słownik dzieli się na dwie części, które wyróżnia nawet odrębna numeracja stron.

Na część pierwszą, opatrzoną cyframi rzymskimi składają się: *Słowo wstępne* Rektora Akademii Medycznej w Warszawie prof. dr hab. Janusza Piekarczyka, *Od redakcji* oraz referat autorstwa doc. dr hab. Bożeny Urbanek *Medyczne wydziały w Warszawie w latach 1944–1950*.

Obszerna druga część, opatrzona cyframi arabskimi, zawiera 48 biogramów profesorów, którzy w trudnych czasach tworzyli warszawskie środowisko akademickie.

W słowie wstępnym prof. J. Piekarczyk przedstawia w zarysie historię akademickiego nauczania medycyny i farmacji, jego upadek w czasie wojny oraz „odrodzenie”, co było możliwe dzięki ofiarnej postawie profesorów i całej społeczności akademickiej.

Docenia wartość słownika twierdząc, iż „stanowi ważną pozycję wydawniczą dla społeczności Akademii Medycznej”.

W słowie „Od redakcji” uzasadniono cezurę czasową. Lata 1944–1950 stanowią zamknięty okres w dziejach warszawskich wydziałów medycznych. W 1944 roku reaktywowano, bowiem Wydział Lekarski, w 1950 roku przeprowadzono reorganizację szkolnictwa wyższego. Wyłączono wydziały z uniwersytetów i przekształcono je w akademie medyczne.

Z referatu doc. B. Urbanek czytelnik może dowiedzieć się o tworzonym pierwszym warszawskim wydziale, jego lokalizacji i związanym z nią przydomkiem „Akademia Boremlowska”. Ponadto

o rozmachu, który towarzyszył temu przedsięwzięciu i ludziach będących pierwszymi twórcami oraz problemach, z jakimi się zmagali. Były to m.in. trudności materialne, instytucjonalne i ograniczenia ze strony władz.

W publikacji zamieszczono wykazy pierwszych klinik, katedr i zakładów Wydziału Lekarskiego i katedr Wydziału Farmaceutycznego oraz Akademii Stomatologicznej, opatrzone nazwiskami kierowników, nawet asystentów (s. XVIII).

Ponadto autorka umieściła ówczesny tekst przyrzeczenia lekarskiego, co może zainteresować przyszłych lekarzy.

Wszystkie noty biograficzne są przygotowane według określonego porządku, co jest ich wspólną cechą. Obejmują datę i miejsce urodzenia, pochodzenie, wykształcenie (kształcenie), osiągnięcia zawodowe, dorobek naukowy – publikacje (liczba, tytuły, tematyka), działalność społeczną, przynależność do towarzystw naukowych, odznaczenia, data i miejsce śmierci, informacje o najbliższej rodzinie. Ukazują ponadto indywidualną działalność profesorów jako kadry akademickiej wydziałów medycznych.

Wśród zamieszczonych biogramów znajdują się przedstawiciele różnych specjalności: stomatolodzy (7 – w tym 3 chirurgów, 1 ortodonta, 1 protetyk ortodonta), chemicy (6 – w tym 2 chemików farmaceutycznych, 1 chemik-biolog, 1 fitochemik), położnicy-ginekolodzy (5), ginekolog (1), chirurdzy (5 – chirurdzy w tym 1 chirurg-ortopeda, traumatolog, 1 chirurg-urolog), farmaceuci (3 – w tym 1 botanik farmaceutyczny), neurologi (3 – neurochirurdzy tym 2 neurologów, psychiatrów), neurochirurdzy (2), anatomopatolodzy-histopatolodzy (2), anatom, internista, fizjolog, pediatra, urolog, okulista, dermatolog-wenerolog, nukleonik-radiolog, radiolog, biolog-zoolog, biolog, mikrobiolog i geolog. Przeważającą większość stanowią mężczyźni. Opisano tylko 4 kobiety (w tym anatomopatolog, chemik, położnik-ginekolog i stomatolog-ortodonta).

Niektóre spośród prezentowanych postaci znalazły już swoje miejsce w innych słownikach i opracowaniach, np. w: *Polskim Słowniku Biograficznym*, *Dziejach nauczania medycyny i farmacji w Warszawie (1789–1950)* pod red. M. Łysakowskiego, A. Stapińskiego, A. Śródki, *Biogramach uczonych polskich* pod red. A. Śródki, *Dziejach uczelni medycznych w Warszawie w latach 1944–1960*, J. Mannickiego, *Dziejach Warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego 1926–2001*, pod red. J. Pacheckiego, J. Kowalskiego, P. Tomaszewskiego.

Jednak autorzy dotarli do mało znanego, bogatego materiału źródłowego, który może być uzupełnieniem dotychczasowych opracowań. Są to dokumenty archiwalne (kartoteki i akta osobowe) zdeponowane w Archiwum Akt Nowych, Archiwach Uniwersytetu Warszawskiego, Akademii Medycznej, Politechniki Warszawskiej, Archiwum miasta Schaffhausen (s. 158), Archiwum Cmentarza Powązkowskiego, archiwum internetowe (drzewo genealogiczne).

Istotne źródło stanowiły czasopisma, zarówno medyczne: „Medycyna, Dydaktyka, Wychowanie”, „Służba Zdrowia”, „Czasopismo Stomatologiczne”, „Dwumiesięcznik Stomatologiczny”, „Polski Przegląd Chirurgiczny”, „Chirurgia Narządów Ruchu i Ortopedia Polska”, „Neurologia i Neurochirurgia Polska”, „Pediatria Polska”, „Kardiologia Polska”, „Polski Tygodnik Lekarski”, „Ginekologia Polska”, „Patologia Polska”, „Farmacja Polska”, „Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie”, naukowe: „Nauka Polska” jak i społeczno-polityczne: „Życie Warszawy”, „Polityka”, czy „Dziennik Bałtycki”. Ponadto źródła te uzupełniły roczniki lekarskie, almanachy, pamiętniki, biuletyny, sprawozdania, nekrologi. Oprócz pozycji polskich pojawiają się również niemieckie i angielskie (s. 145).

Każdy biogram opatrzony jest zdjęciem.

Całości dopełniają fotografie zbiorowe profesorów na dziedzińcu UW, jak i w uczelnianych pracowniach.

Słownik... zawiera aneks, w którym znajduje się spis profesorów i innych samodzielnych pracowników nauki, i wydziałów medycznych Uniwersytetu Warszawskiego w latach 1944–1950; fotogramy i materiały archiwalne, np. dyplom „doktora wszech nauk lekarskich” – prof. J. Mazurkiewicza (s. 196), legitymacja tymczasowa prof. F. Czubalskiego, podanie studenta. Opatrzony został także wykazem zamieszczonych fotografii, o łącznej liczbie 47.

Słownik zawiera również skorowidz dziedzin.

Specjalny tom *Słownika biograficznego polskich nauk medycznych XX wieku*, poświęcony warszawskim profesorom medycyny stanowi ważną, nie do pominięcia pozycję pełną faktów, jak i niezwykłych postaci. Stanowi hołd złożony osobom, które przyczyniły się do odrodzenia kształcenia lekarzy, mimo wielu przeciwności. Ma dużą wartość naukową. Jest godnym polecenia dla lekarzy, kadry akademickiej, studentów medycyny, historyków oraz ogółu społeczeństwa.

Małgorzata Marcysiak